

Münîrî divanının ilk iki sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1185)

fennin piri” addeder. Toplam 4000 beyit içeren divan üzerinde bir yüksek lisans tezi (Ayten Akmandor, 1980, bk. bibl.) ve üç nüshasının karşılaştırılmasıyla doktora tezi (Ersen Ersoy, 2010, bk. bibl.) hazırlanmıştır. **2. Mihr ü Müşterî.** Assâr-ı Tebrîzî'nin aynı adlı eserinden çeviridir. Türk edebiyatında manzum *Mihr ü Müşterî* mesnevilerinin en meşhuru olup kronolojik açıdan ikinci çeviridir ve 6011 beyitten ibarettir. Bilinen iki nüshasından biri müellif hattı olup 9 Şevval 892 (28 Eylül 1487) tarihinde tamamlanmıştır (British Library, Or., nr. 7742), diğer nüshası Millet Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1185). Bu eser üzerinde Ayten Akmandor doktora tezi hazırlamıştır (1983, bk. bibl.). **3. Manzum Siyer-i Nebî.** Mesnevi şeklinde yazılmış ve yedi cilt halinde tertip edilmiştir. 866 varak ve 32.475 beyitlik hacmiyle Türk edebiyatında bilinen en uzun manzum siyer kitabıdır. Tesbit edilen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Koşuşlar, nr. 994-995). Mustafa b. Hacı Muhammed b. Mahmûd tarafından 930 (1524) yılında istinsah edilen eserin 1502'den önce tamamlanmış olduğu düşünülmektedir. Şair eserini hiç kimseden karşılık beklemeden sadece Allah'ın rızasını kazanmak ve Hz. Peygamber'in şefaatine nâil olmak için yazdığını söyler. Bundan

dolayı herhangi bir devlet büyüğüne ithaf edilmemiştir. Kaynakları arasında Ebû'l-Hasan el-Bekrî el-Kasasî, İbn İshak, hadis râvilerinden Kâ'b el-Ahbâr ile Türk edebiyatından Erzurumlu Kadı Darîr'i zikreder. Eserin I. cildi tevhid, münâcât, “sebebi te'lif”, “âgâz-ı kitâb-ı siyer” başlıklarından sonra Hz. Âdem'in fitratının tavsifiyle başlar, VII. ciltte Mekke'nin fethi ve Hz. Peygamber'in vefatı ile sona erer. Hz. Muhammed'in hayatı, ailesinin ve ashabının yaşadığı olaylar, müşriklerle mücadeleleri, mucizeleri, mi'racı, hicreti, gazâları, samimi ve akıcı bir üslûpla anlatılır. Eserde Hz. Ali ve Hamza gibi İslâm bayraktarlarının kahramanlık hikâyelerinin ön plana çıkarılması, Anadolu'da yaşayan gelenek ve göreneklerin eser boyunca canlı tutulması, atasözleri ve deyimlerle bezenmesi birleştirici bir unsur olarak yazıldığını gösterir. *Siyer-i Nebî*'nin tamamı üzerinde dört doktora tezi yapılmıştır (Ümran Ay, 2007, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Reyhan Çorak, 2010, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Mustafa Özkat, 2011, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Yılmaz Top, 2011, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü). Münîrî'nin *Osmanlı Müellifleri* ve *Amasya Tarihi'nde bahsedilen Tezkiretül'ı-Vekâyi'* (*Mecmûa-i Tarihîyye*) ve *Münşeat Mecmûası* henüz ele geçmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

- Divân-ı Münîrî* (haz. Ayten Akmandor, yüksek lisans tezi, 1980), AÜ DTCF; *Münîrî ve Mihr ü Müşterî Mesnevisi* (haz. Ayten Akmandor, doktora tezi, 1983), AÜ DTCF; *Münîrî (öl. 1521 ?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si-Cilt: 1 (İnceleme-Metin)* (haz. Ümran Ay, doktora tezi, 2007), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Münîrî'nin (öl. 1521 ?) Manzum Siyer-i Nebî'si-Cilt: 2-3 (İnceleme-Metin)* (haz. Reyhan Çorak, doktora tezi, 2010), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Münîrî (öl. 1521 ?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si-Cilt: IV-V (İnceleme-Metin)* (haz. Mustafa Özkat, doktora tezi, 2011), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Münîrî (öl. H. 927/M. 1521)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si (6-7. Cilt) (İnceleme-Metin)* (haz. Yılmaz Top, doktora tezi, 2011), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Edirneli Nazmî, Mecmau'n-Nezâir: İnceleme-Tenkitli Metin* (haz. M. Fatih Köksal, doktora tezi, 2001), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; *Pervâne b. Abdullah, Mecmûa, TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 406; Latîfî, Tezkiretül'ı-Şuş'arâ ve tabsiratül'n-nuzamâ* (haz. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 509; *Kühû'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 164; *Kınalızâde, Tezkiretül'ı-Şuarâ* (haz. İbrahim Kutluk), Ankara 1981, s. 924; *Kafzâde Faizi'nin Zübdetül'eş'ar'ı* (haz. Bekir Kayabaşı, doktora tezi, 1997), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 509; *Evliya Çelebi, Seyahatnâme, II, 192; Tayyârzâde Atâ, Osmanlı Saray Tarihi: Târih-i Enderun* (haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2010, IV, 193; *Osmanlı Müellifleri, II, 409; Amasya Tarihi, III, 243, 248, 249; Osman Fevzi Olcay, Amasya Şehri Tarihi, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, nr. B.00002, vr. 46^b; a.mlf., Amasya Meşâhiri, İÜ Ktp., Nâdir Eserler, TY, nr. 9382, s. 150; Joseph Purgstall Hammer, *Geschichte der Osmanischen Dichtkunts bis auf unsere zeit*, Hartleben 1836-1838, I, 304-305; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemâl Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, II, 984; Ersen Ersoy, *II. Bayezit Devri Şairlerinden Münîrî, Hayatı, Eserleri ve Divanı: İnceleme-Tenkitli Metin* (doktora tezi, 2010), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Günay Kut, “British Museum'daki Bazı Önemli Türkçe Yazmalar ve Tevaif-i Aşere'den Taife-i Bektaşyan”, *TDAY Belleten* (1971), s. 209-210; İsmail E. Erünsal, “Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları-ı: II. Bayezid Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri”, *TED*, sy. 10-11 (1981), s. 318.*

ÜMRAN AY

MÜNZEVÎ, Ali Nakî

(علی نقی منزوی)

(1923-2010)

İrânlı araştırmacı,
bibliyografya yazarı.

İrak'ın Sâmerâ şehrinde doğdu. Babası tanınmış âlim ve biyografi yazarı Âgâ Bü-zürg-i Tahrânî'dir. Sâmerâ ve Necef'te öğrenim gördü. İlk Farsça ve Arapça derslerini, dinî ve edebî bilgileri babasından ve amcası Muhammed İbrâhim'den aldı. 1935'te ailesiyle birlikte gittiği Necef'te Seyyid Kâzım Yezdî Medresesi'nde Şeyh

Şems Kafkâsi, Şeyh Muhammed Rızâ Tabesi, Şeyh Ali Ekber Hânsârî, Mirza Hasan Bücnürdî, Muhammed Cevâd Tebrizî, Abdülhüseyn Reştî, Mirza Bâkır Zencânî gibi hocalardan ilim tahsil etti. Bu sırada babasına *ez-Zerî'a*'nın ilk üç cildinin basımını sırasında yardımcı oldu (1931-1938). II. Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan sıkıntılar yüzünden eserin neşirini sürdürmek üzere babası tarafından Tahran'a gönderildi. Bu arada öğrenimine devam ederek 1947'de Tahran Üniversitesi'nden beşerî ilimlerden, 1950'de öğretmen okulundan ve 1951'de Hukuk Fakültesi'nden lisans diploması aldı.

Ali Nakî, ilk resmî görevini 1946-1948 yıllarında çeşitli okullarda yaptıktan sonra Kültür Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. İran'da petrolün millileştirilmesi hareketi esnasında kardeşinin etkisiyle Tüdeh Partisi'ne üye oldu. 1953'te CIA darbesiyle şahın tekrar iktidara gelmesinin ardından on bir ay hapis yattı. 1959'da Kültür Bakanlığı'ndan Tahran Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne geçti. Edebiyat Fakültesi'nde ders verdi. Ayrıca 1945-1966 yıllarında Dihhudâ'nın *Luğatnâmesi*'nin neşirini gerçekleştiren heyet içinde yer aldı. *ez-Zerî'a*'nın Necef'te çıkan XIII-XIV. ciltleri dışında kalan kısmını kardeşi Ahmed Münzevî ile birlikte yirmi beş cilt halinde neşretti. 1958'de Tahran Üniversitesi'nde doktora tezini tamamladıysa da SAVAK'ın takip ve baskıları yüzünden tezini savunma imkânı bulamadı; 1966'da Necef'e ve oradan Beyrut'a kaçtı. Burada Saint Joseph Üniversitesi'nde felsefe doktorası yaptı (1972) ve 1976'da ülkesine döndü. Tahran Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde ders vermeye başladı. Ancak İran İslâm Devrimi'nin ardından 1980'de bilinmeyen bir suç sebebiyle tutuklandı ve beş yıl hapse mahkûm edildi, böylece resmî görevinden de ayrılmış oldu. Hapisten çıktıktan sonra kendini telif çalışmalarına verdi. 2005 yılında alzheimer

Ali Nakî
Münzevî

hastalığına yakalandı. 19 Ekim 2010'da Tahran'da vefat etti.

Eserleri. Telif: *Fihrist-i Kitâbhâne-i Merkezî-yi Dânişgâh-ı Tahrân* (I-II, Tahran 1330-1332 hş.); *Ferhengnâme-hâ-yi 'Arabî be Fârisî* (Tahran 1337 hş.); *Fihrist-i Kitâbhâne-i Sipehsâlâr* (III-IV, Tahran 1340-1346 hş., Muhammed Takî Dânişpejûh ile birlikte); *Fihrist-i Nüşâhâ-yi Haftî-yi Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrâ-yi Millî* (XI-XVI, Tahran 1345-1348 hş., İrec Efşâr ve Muhammed Takî Dânişpejûh ile birlikte); *Fihrist-i A'lâmî'z-zerî'a ilâ teşânîfi's-Şî'a* (I-III, Tahran 1377 hş.); *İbn Kemmûne ve felsefetühû fi'n-nübüvve* (Tahran 1972, doktora tezi); *Simurg u Sî Murğ*. Ferîdüddin Attâr'ın *Manîku't-tayr*'nin tahlili ve özetidir (Tahran 1359 hş.).

Neşir: Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ teşânîfi's-Şî'a*. İlk üç cildin neşirinde babasına yardımcı olmuş, IV-XII, XV, XXIV-XXV. ciltler kendisi, XIII-XIV. ciltler babası ve diğerleri kardeşi Ahmed Münzevî tarafından neşredilmiştir (Tahran 1320-1357 hş.); *Tabakâtü a'lâmî's-Şî'a* (I-IX; IV-VIII. yüzyıllara ait beş cildi, Beyrut 1390-1395); Abdülhüseyn Reştî, *Keşfü'l-iştibâh fi ec-vibeti Mûsâ Cârillâh* (Tahran 1330 hş.); Allâme İbnü'l-Mutahhar Hillî, *İzâhu'l-makâsîd fi şerhi Hikmeti'l-'ayn* (Tahran 1337, 1378 hş.); İbn Sinâ, *el-İşârât ve't-tenbihât* (Tahran 1339 hş.); İsmâil b. Abdürresûl el-Mecdû', *Fehresetü'l-kütüb ve'r-resâ'ül* (Tahran 1344 hş.); Aynülkudât el-Hemedânî, *Nâme-hâ-yi 'Aynülkuđât Hemedânî* (I-III, Tahran 1362-1377 hş., Afif Useyrân ile birlikte); İbn Kemmûne, *Tenkihu'l-ebhâs li'l-mileli's-selâs* (Tahran 1383 hş.).

Tercüme: Muhammed b. Ahmed el-Makdisî, *Ahşenü't-tekâsîm fi ma'rife-ti'l-eğâlîm* (I-II, Tahran 1361 hş.); İbn Miskeveyh, *Tecâribü'l-ümem* (V-VI, Tahran 1377 hş.); Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân* (I-II, Tahran 1380 hş.); Ignaz Goldziher, *Vorlesungen über den Islam*. Eserin Arapça çevirisi *el-'Akdîde ve's-şerî'a fi'l-İslâm*'dan Farsça'ya çevrilmiştir (*Dershâyî der Bâre-i İslâm*, Beyrut 1973; Tahran 1357 hş.). Ali Nakî Münzevî ayrıca birçok dergide Arapça ve Farsça makaleler ve araştırmalar yayımlamıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: "Târîh-i Fihristnigârî der İrân" (*Peyâm-ı Bahâristân*, sy. 30 [Tahran 1382 hş.], s. 40-53); "ez-Zerî'a u Âgâ Büzürg-i Tahrânî" (*Kitâb-ı Mâh-ı Külliyyât*, sy. 69-70 [Tahran 1382 hş.], s. 4-13); "Hudâşinâsî u İrtibat-ı Âdemi bâ Hudâ ez Dîdegâh-ı 'Aynülkuđât Hemedâ-

nî u Diger Gnosisthâ-yi İslâmî" (*Çistâ*, sy. 108-109 [1373 hş.], s. 736-750); "Medâris-i Şîrâz der Südde i Nehüm" (*a.g.e.*, sy. 132-133 [1375 hş.], s. 161-175); "Zemâne u Ahvâl-i 'Aynülkuđât Hemedânî" (*a.g.e.*, sy. 138-139 [Tahran 1376 hş.], s. 614-630); "Dîn ü Devlet der İrân Nakş-i 'Ulemâ" der Devre-i Kâçâr: Te'lif-i Profesör Hâmid Algar" (*Vahîd*, sy. 54 [1353 hş.], s. 32-44; sy. 260-261 [Tahran 1358 hş.], s. 16-25); "İşrâk-i Hindî u İrânî u Nübüvvet-i İsrâîlî" (*Kâveh*, sy. 36 [Münich 1350 hş.], s. 218-224); "Kazâ ü Kader der Edebiyyât-ı Fârsî" (*a.g.e.*, sy. 41-42 [1350 hş.], s. 233-246).

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Nakî Münzevî, "Yâdbûd", *Nâme-yi Bahâristân*, XII/17, Tahran 1389 hş., s. 3-6; Hüseyin Yezdâniyân, "Sühânî bâ Âkâ-yi 'Alî Nakî Münzevî der Bâre-i İrân, Teşeyyuf, Mefâhîr-i Millî ve Kesrevî", *Kâveh*, sy. 29, Münich 1348 hş., s. 114-125; Hasan Emin, "Be Yâd Münzevî", *Hâfiz*, sy. 75, Tahran 1389 hş., s. 22-23; a.mlf., "Sâlgerd-i Duktur 'Alî Nakî Münzevî, Ferzend ve Hemkâr-ı Şâhibü'z-Zerî'a", *a.e.*, sy. 87 (1390 hş.), s. 34; Seyyid Abdullah Envâr, "Der Sûg-ı İsnâd-ı Münzevî", *Kitâb-ı Mâh-ı Külliyyât*, sy. 156, Tahran 1389 hş., s. 34-35.

RIZA KURTULUŞ

MÜNZİR b. MUHAMMED

(المنذر بن محمد)

Ebü'l-Hakem el-Münzir b. Muhammed
b. Abdurrahmân
el-Ümevî el-Mervânî
(ö. 275/888)

Endülüs Emevî emîri
(886-888).

229'da (844) doğdu. I. Muhammed'in (Muhammed b. Abdurrahman el-Ümevî) oğlu olup annesi bir câriyedir. Babası zamanında iyi bir kumandan olarak tecrübe kazanması için çeşitli seferlere gönderildi. 242'de (856) devlete karşı isyan eden Tuleytula (Toledo) halkı üzerine düzenlenen sefere katıldı. Daha sonraki yıllarda yaz (sâife) seferlerini sürdürdü. Bunların en önemlisi, 12 Receb 251'de (9 Ağustos 865) Cillikîye'ye (Galicia) tertip ettiği ve büyük bir başarıyla döndüğü sefer olup yapılan savaşta Franklar ağır kayıplar verdi. 263 (877) yılında da Batalyevs (Badajoz) hâkimi Abdurrahman b. Mervân el-Cillikî'ye karşı Mârîde (Merîda) üzerine bir sefer düzenledi. 268'de (882) Sarakusta'yı kuşattı, çevredeki araziye ve şehri tahrip etti. Babası Muhammed b. Abdurrahman'ın vefatı sırasında Endülüs Emevî Devleti'ni uzun süreden beri meşgul eden Ömer b. Hafsun isyanını bastırmakla uğraşan Münzir, Kurtuba'ya (Cordoba) gelip tahta çıktı (3 Re-